

MONETE TURCEȘTI DESCOPERITE PE TERITORIUL COMUNEI MOZĂCENI ȘI PE MOZACU

ION NANIA
ROMEO MASCHIO

În primăvara anului 1961 am urmărit multe zile așezarea Coțofeni de pe botul de deal aflat pe partea dreaptă a Mozacului, înconjurat în partea de sud și sud-est de drumul Bucureștilor (Drumul Sării, Drumul Olarului, Drumul Cureștilor), ocazie cu care, în ziua de sâmbătă, 25 martie 1961, am găsit la vest de Salcia lui Iabanacu¹, cinci monete turcești. Apele provenite din topirea zăpezilor, dar mai probabil viiturile ploilor rupseseră marginea drumului și împinseseră o cantitate masivă de lut argilo-nisipos cu multe pietricele până în apropiere de malul Mozacului, în fața locului de vărsare a Bătiei în râu. Cele cinci monete se aflau pe aluviune, cam la opt metri de malul râului; lungimea aluviunii era de 14,5 - 15 m, în total peste 10 m.c. Am început săparea cu șpaclu începând de la marginea revărsării spre șanțul-viroagă săpat de ape. Am reușit să controlez cam 1/3 din lungime și am mai descoperit încă 11 piese. A doua zi, în răsăritul zorilor ne aflam acolo împreună cu Radu M. Badea din satul Leșile²; la orele 16³⁰ terminasem de dat la șpaclu și de cernut printr-o sită de nisip întreaga aluviune. Am mai descoperit încă 28 monete dintre care 9 într-un singur loc, la o distanță de 12 - 12,5 m de marginea avalului aluviunii și la 3 m de pornirea rupturii, chiar lângă marginea ruptă a drumului, la o adâncime de 0,28 - 0,30 m de partea superioară a rupturii; monetele erau lipite de pământul compact, nerupt de ape; aici credem că a fost locul în care s-a aflat tezaurul. Nu am găsit nici un ciob, ceea ce dovedește că micul tezaur s-a aflat într-o pungă din piele sau din țesătură care a putrezit. Cele 44 monete se prezintă astfel:

1. Para bătută de sultanul Mustafa al III-lea (1757-1774) la Constantinopol în anul 1757.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.
2. Para - Mustafa al III-lea, Constantinopol, 1758.
Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,11 g.
3. Para - Abdul Hamid I (1774-1789), Constantinopol, 1774.
Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,23 g.
4. Para - Abdul Hamid I, Constantinopol, 1786.

¹ Salcie multiseculară, scorburoasă, dar încă viguroasă, tăiată după colectivizarea agriculturii, prin anii 1963-1964. Onomasticul este de origine greacă, cf. gr. *Banagos*, *Banakou*.

² Născut în satul Leșile la 1 mai 1919.

- Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,30 g.
5. Para - Selim al III-lea (1789-1807), Istambul, 1790.
Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,20 g.
6. Para - Selim al III-lea, Constantinopol, 1793.
Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,20 g.
7. Para - Selim al III-lea, Constantinopol, 1794.
Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,20 g.
8. Para - Selim al III-lea, Istambul, 1798.
Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,22 g.
9. Para - Selim al III-lea, Istambul, 1799.
Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,30 g.
10. Para - Selim al III-lea, Istambul, 1804.
Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,20 g.
11. Para - Mahmud al II-lea (1808-1839), Constantinopol, 1808.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.
12. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol (?), 1808.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.
13. Para - Mahmud al II-lea, Istambul, 1808.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.
14. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1808.
Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,10 g.
15. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1808.
Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,20 g.
16. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1808.
Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.
17. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1809.
Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.
18. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1809.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,10 g.
19. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1809.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.
20. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1809.
Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g. Probabil că moneda era falsă.
21. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1810.
Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,21 g.
22. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1810.
Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,22 g.
23. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1810.
Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,10 g.
24. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1813.
Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,20 g.
25. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1814.
Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.
26. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1815.
Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,10 g.
27. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1815.

Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,20 g.

28. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1815.

Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,10 g.

29. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1816.

Ag.; D = 1,1 cm.; G = 0,10 g.

30. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1818.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,20 g.

31. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1819.

Ag.; D = 1,5 cm.; G = 0,23 g.

32. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1819.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,20 g.

33. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1821.

Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.

34. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1821.

Ag.; D = 1,3 cm.; G = 0,20 g.

35. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1821.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.

36. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1822.

Ag.; D = 1,4 cm.; G = 0,10 g.

37. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1822.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.

38. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1822.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.

39. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1824.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,20 g.

40. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1824.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,20 g.

41. Para - Mahmud al II-lea, Constantinopol, 1826.

Ag.; D = 1,1 cm.; G = 1,10 g.

42. Para (?) - Defectă din batere; neidentificabilă.

Ag.; D = 1,14 cm.; G = 0,30

43. Para (?) - Defectă din batere; neidentificabilă.

Ag.; D = 1,26 x 1,25 cm.; G =

44. Para - Monetă falsă din secolele al XVIII-lea - al XIX-lea.

Ag.; D = 1,2 cm.; G = 0,10 g.

Așadar din cele 44 monete doar trei nu au putut fi identificate: două din cauza defecțiunii de batere și a treia fiind un fals; toate provin din aceeași perioadă, după cele 41 identificate, monetele sunt acumulate într-o perioadă de 69 de ani, din 1757 până în 1826, pe timpul domniei a cinci sultani. De la sultanii Mustafa al III-lea (1757-1774) și Abdul Hamid I (1774-1789) avem câte două monete de la fiecare; de la Selim al III-lea (1789-1807) avem șase exemplare. De la sultanul Mustafa al IV-lea, care a domnit mai puțin de un an (1807-1808), nu avem nici una. Cele mai multe, în număr de 31 provin de la sultanul Mahmud al II-lea (1808 - 1839).

Prin faptul că toate monetele descoperite sunt parale, deci de mică valoare, folosite în vânzările-cumpărările mărunte, putem trage concluzia că ele nu au aparținut unui mare negustor sau boier, ci unui om de rând sau unui boermaș localnic care nu

avea intenția cumpărării unor mărfuri scumpe, constituind mai degrabă „bani de buzunar“.

Semnificativ rămâne faptul că monetele au fost descoperite pe unul din cele mai importante drumuri medievale din Țara Românească, drum care lega Craiova și Slatina de București, chiar la intersecția cu Drumul Mare, primul drum de la sud de Carpați atestat într-un itinerar străin, itinerariul de la Bruges,³ redactat între anii 1380-1390⁴, care lega Sibiu de Pitești, pentru ca apoi să se facă popas la Ciupa, apoi la Valea pe Neajlov⁵ și în final la Giurgiu; între Ciupa și Valea, drumul traversa Bătia la vărsare, trecea pe la vest de Râscăeți-Drăghineasca și se-ndrepta, pe Câmpul Neajlovului, spre Hanul lui Pală⁶, de aici spre Valea și mai departe la Giurgiu și Ruscium.

Cu privire la momentul și împrejurările în care punga a ajuns în marginea dreaptă a drumului, în acest punct bine marcat, putem emite două ipoteze. S-ar putea presupune că punga cu parale a fost pierdută. Această situație este exclusă; dacă punga ar fi căzut din buzunarul unui drumeț, ar fi căzut pe drum și ar fi fost găsită de un alt călător, drumul fiind destul de circulat până la începutul secolului al XX-lea; dacă ar fi căzut din buzunarul unui căruțaș, tot pe drum ar fi căzut, chiar dacă ar fi mers pe lângă animalele de tracțiune; mergea pe lângă boul sau calul din stânga, nu pe lângă cel înjugat sau înhamat la dreapta proțapului sau oiștei; aceasta în cazul că se deplasa spre răsărit; în cazul că s-ar fi deplasat spre apus, căruțașul ar fi mers exact pe jumătatea drumului, pe lângă animalul din stânga. Apoi punga a fost îngropată la mică adâncime în mod intenționat; în cazul atacării călătorului prin surprindere, de către hoți, acesta nu avea timp să o îngroape.

Credem că punga a fost îngropată de un călător surprins în drum spre București de năvălitorii ruși, la sfârșitul lunii aprilie / începutul lunii mai, 1828. cunoaștem că la „25 aprilie / 7 mai 1828 trupele Rusiei țariste trec Prutul“⁷, iar „La 26 aprilie (8 mai, n.n.) guvernul rus a declarat război Turciei“ și doar „În cinci zile, trupele ruse au ajuns până la Brăila, București, Craiova“⁸. Așadar drumețul nostru fiind surprins de năvălitorii care veneau dinspre Râscăeți și observându-i ieșind din pădurea ce se afla în fața sa la 250-300 metri, a îngropat repede punga la 25-30 cm adâncime, în pământul mai afânat, din marginea drumului; se vede treaba că barbarii, chiar și fără bani la el, i-au luat omului viața, bruma de parale rămânând îngropată timp de 143 de ani. Dacă Europa cunoaște că în 1828 „Au avut loc excese groaznice hoții, omoruri etc.“⁹, provocate de barbaria rusă, la Mozăceni acestea trebuie să fi fost de o amploare nemaiîntâlnită de vreme ce mărăcinele cel mai ghimpos din țara noastră, holera (*Xanthium spinosus* L.) a fost botezat chiselef¹⁰. Nu ne surprinde deci soarta pe care

³ J. Lelewel, *Géographie du Mozen Âge*, Bruxelles, 1857, IV, p. 285-308.

⁴ *Călători străini despre țările române*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 21-22.

⁵ *Ibidem*, p. 25.

⁶ Cercelări personale; istoriografia românească nu posedă o hartă a drumurilor medievale din Țara Românească, ceea ce produce mari confuzii printre istorici.

⁷ *Istoria României în date*, Editura Enciclopedică Română, București, 1971, p. 172.

⁸ *Istoria României*, III, Editura Academiei, București, 1964, p. 926.

⁹ K. Marx, *Însemnări despre români (manuscrise inedite)*, Publicate de acad. A. Oțetea și S. Schwann, Editura Academiei, București, 1964, p. 117.

¹⁰ Date culesc în 1956 de la Alexe Anghel Danciu (n. 1887), neștiutor de carte.

noi presupunem că a avut-o posesorul celor 44 de parale. Faptul că ultima monedă este bătută în anul 1826, cu un an și jumătate sau doi înainte de năvălirea barbarilor ruși nu ne surprinde și nu ne împiedică de-a pune micul tezaur pe seama acestei invazii de vreme ce între penultima monedă databilă și ultima identificată sunt tot doi ani: din 1924 și 1826.

Toate cele 44 de monete sunt bine păstrate; relativ tocite sunt doar cele cu numerele 4 și 15. prima este prevăzută cu două găurele opuse, spre margini, iar a doua cu una singură. Tot cu două găuri, una ceva mai spre interior față de margine, este și moneda cu nr.27. nu este exclus ca aceste două monete să fi fost aranjate într-un colier. Alte cinci monete, nr. 6,9,14,16 și 22, sunt prevăzute cu câte o gaură la margine. Credem că aceste șase monete, prevăzute cu câte o singură gaură, să fi fost folosite mai degrabă pentru măștișoare, decât folosite ca podoabe; întrebuintarea monetelor de argint la măștișoare a fost un obicei străvechi în Țara Vlașca, cu profunde implicații în credințele țărânului român¹¹. Moneda nr. 26 este mult subțiată și ruptă într-o margine din timpul baterii. Pe 36 monete, locul baterii este trecut Constantinopol, iar pe cinci Istambul.

Din partea de vest a teritoriului Mozăcenilor provin șapte monete dintr-un tezaur pe care-l socotim pierdut, sau parțial descoperit.

În ziua de duminică, 14 martie 1971, în timpul unei periegeze pe Negrișoara, însoțit de doi țărani destoinici și iubitori de istorie, Radu M. Badea și Roșioru M. Bogdan din satul Leșile, după ce am trecut pe dreapta Negrișoarei, pe planul care o traversa cam în dreptul confluenței cu Valea Logofătului, afluentul său de pe stânga, la aproximativ 30 m de creasta malului (coastei), pe terasa plană, la circa 55 m sud de drumul amintit, însoțitorii respectivi au observat înșirate trei monete, cam la 25-30 cm una de alta, de-a lungul brazdei cu direcția est-vest. Am început toți trei săparea cu paclurile a unui șanț lat de 0,50 m și adânc cât adâncimea arăturii, cam 18-22 cm, dinspre est spre vest. Pe lungimea de 2,20 m s-au mai găsit încă cinci piese. Era clar că monetele proveneau dintr-un tezaur aflat, probabil, sub brazda alăturată, de unde fierul plugului le-a răsturnat. Am însemnat locul respectiv rămânând să venim ulterior cu o cazma și o lopată. Reținut de alte preocupări privind munca la catedră, abia peste trei săptămâni am hotărât să meargă cei doi oameni fără mine; nu am mai găsit punctul respectiv. La începutul lunii mai vegetația era mult prea mare; tezaurul a rămas în pământ. După 1984 Negrișoara a fost drenată; terasa a fost răzuită și cu pământul care conținea comoara și vaste așezări arheologice s-a acoperit vadul vâlceleii.

Cele șapte monete descoperite în ziua de 14 martie 1971 se prezintă astfel:

1. - Piastru - Mahmud I, (1730-1754); Constantinopol, 1730

Ag.; D = 3,8 cm.; G = 20,40 g.

2. - Piastru - Mahmud I, (1730-1754); Constantinopol, 1730

Ag.; D = 3,9 cm.; G = 20,70 g.

3. - Altmishlik - Abdul Hamid I (1774-1789); Constantinopol, 1774

Ag.; D = 4,5 cm.; G = 26,1 g.

4. - Altmishlik - Abdul Hamid I Constantinopol, 1774

Ag.; D = 4,5 cm.; G = 26,7 g.

5. - Altmishlik - Selim al III-lea (1789-1807); Istambul, 1789

¹¹ Ion Nania, *Miraculosul cuib de grangur*, în „Diana”, IV, 1994, 5 (mai), Timișoara, p. 16.

Ag.; D = 4,5 cm.; G = 30,4 g.

6. - Altmishlik - Selim al III-lea, Istambul, 1790

Ag.; D = %,1 cm.; G = 25 g.

7. - Altmishlik - Selim al III-lea, Istambul, 1790

Cu. Suflat cu Ag.; D = 4,4 cm.; G = 24,40 g. Moneta posedă o gaură ovală largă de aproximativ 0,55 x 0,44 cm, la 0,55 cm de margine; lărgimea găurii ne dovedește că a fost purtată în părul împletit cu monete de către o țigancă, nici româncele și nici turcoacele nepurtând părul în felul acesta.

Cum noi presupunem că monetele făceau parte dintr-un tezaur mai mare, nu putem face nici un comentariu cu privire la ascunderea lui. Putem doar preciza că monetele s-au aflat puțin mai la sud de hotarul dintre Mozăceni și Negrași, acest din urmă sat aflându-se, încă, în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, între Valea Negrașului - Colnicul Negru de la răsărit de Recea, până în apropierea punctului în care au fost descoperite monetele. La 1888 deși satul Negrași era mutat pe dreapta Drâmbovnicului, încă se mai spunea că se află „pe apa cu același nume”¹² (adică pe Valea Negrașului). Este o zonă în care de-a lungul evului mediu au avut loc multe frământări sociale-militare, dar și o zonă străbătută de drumuri importante ale țării, o zonă bogată, cu negustori și boieri de la care ne-au rămas îngropate și alte comori. La numai 7 km vest de punctul descoperirii noastre s-a găsit comoara de la Deagurile¹³, iar la aproximativ 8 km sud-vest s-a aflat tezaurul de la Izvoru¹⁴. Nu mai amintim și alte comori din care nu s-a recuperat nici o piesă. Important rămâne faptul că monetele scoase de plugul tractorului în toamna anului 1970 și găsite de noi în primăvara anului 1971, s-au aflat pe teritoriul comunei Mozăceni.

Un număr de 11 monete turcești au fost descoperite pe Valea Mozacului, în puncte diferite. Le prezentăm în ordinea punctelor în care s-au găsit, dinspre nord spre sud, numerotându-le de la 1 la 11:

1. - Beşlik - Ahmed al III-lea (1703-1730); Edirne, 1709,

D = 3,3 cm.; G = 2 g. Moneta este prevăzută cu o gaură pentru purtat.

2. - Onluk - Abdul Hamid I (1774-1789); Istambul, 1776,

D = 3,2 cm.; G = 3,4 g. Moneta este prevăzută cu o gaură pentru purtat.

Ambele monete au fost găsite întâmplător în 1956 în grădina casei locuitorului Petre B. Nania (azi Ion P. Nania zis Zărzărel) din satul Leșile, în așezarea din punctul nr. 48 de pe Valea Mozacului¹⁵, la adâncimea unei cazmale, cam la un metru una de alta.

3. - Beşlir - Mahmud al II-lea (1808-1839); Constantinopol, 1816.

Bronz aurit; D = 2 cm.; G = 1 g. Moneta, prevăzută în margine cu o gaură pentru purtat, a fost găsită în anul 1958 în curtea actualei școli din satul Leșile, în așezarea nr. 65 de pe Valea Mozacului¹⁶.

¹² George Ion Lahovari, *Dicționar geografic al județului Argeș*, Societatea Geografică Română, București, 1888, pentru. 113.

¹³ Romeo Maschio, *Tezaurul monetar de la Deagurile-Argeș*, comunicare prezentată la sesiunea anuală de comunicări a Muzeului Județean Argeș, 11-12 noiembrie 1983.

¹⁴ Idem, *Tezaurul de monete feudale, de la Izvoru, jud. Argeș (sec. XVI-XVII)*, în „Argessis. Studii și comunicări”, Muzeul Județean Argeș, Pitești, VII, 1995, p. 53-58.

¹⁵ Ion Nania, Dragoș Măndescu, *Arheologia Văii Mozacului*, mss.

¹⁶ *Ibidem*.

4. - Altmishlik - Mustafa al III-lea (1757-1774); Istambul, 1757,

Ag.; D = 4,2 cm.; G = 26,60 g. Moneta a fost descoperită în punctul Cerani, la vest de Șoseaua Mare (Șoseaua Giurgiului - Pitești - Giurgiu), la circa 3-3,5 m de marginea șoselei, de către elava Badea St. Ioana din clasa a V-a de la Școala Mozacu, în ziua de 1 martie 1968.

5. - Piastru - Suleiman al II-lea (1687-1691); Constantinopol, 1687,

Ag.; D = 3,8 cm.; G = 14,8 g. Moneta a fost descoperită pe teritoriul satului medieval de pe dreapta Mozacului, în punctul nr. 93 de pe valea acestui râu¹⁷.

6. - Beşlik - Mahmud al II-lea (1808-1839); Constantinopol, monedă tocită, cu anul emiterii șters.

Cupru; D = 2,1 cm.; G = ; a fost descoperită în același punct ca precedenta.

7. - Piastru rupt - Probabil de la Suleiman al II-lea (1687-1691).

Ag.; de foarte proastă calitate. D - după arcu marginii întregi ar fi fost, cu probabilitate, de 2,7 cm. Piesa a fost descoperită în octombrie 1969 de eleva Bădescu Cl. Ioana, la sud de Vâlcea lui Tiliță, pe Dealul Bordeiului, numit uneori și Dealul Hăljii.

8. - Beşlik - Mahmud al II-lea (1808-1839); Constantinopol, 1836.

Cupru aurit; D = 2,1 cm.; G = 1,10g. Moneta este prevăzută cu o gaură pentru purtat; a fost găsită de noi în aprilie 1970 lângă Drumul Gușaiilor (Drumul Misii), la est de râul Mozacu.

9. - Beşlik - Mahmud al II-lea Constantinopol, 1823.

Cupru aurit(?); D = 2,1 cm.; G = 1,2g. Moneta prevăzută cu o găurică pentru purtat, a fost descoperită în martie 1971, ceva mai în aval de locul în care a fost descoperită moneta precedentă.

10. - Beşlik - Mahmud al II-lea Constantinopol, 1836.

Br.(?); D = 2,1 cm.; G = 1,10g. Monedă găurită pentru purtat în salbă „de gușaii”, găsită pe partea dreaptă a drumului amintit mai sus.

11. - Beşlik - Mahmud al II-lea Constantinopol, 1836.

Cupru probabil suflat; D = 2,1 cm.; G = 1,3g. Găurită pentru purtat moneta a fost descoperită în punctul La Troiță-Puțșor, chiar lângă puț. Amintim că întreaga zonă de la est de râul Mozacu, de o parte și de alta a Drumului Mare - Drumul Gușaiilor (Drumul Misii) era acoperită de locuiri din epoca bronzului până în evul mediu foarte bogate, fiind o zonă unică nu numai pentru județul Argeș; totul a fost distrus prin drenarea văii; stratul arheologic a fost împins cu buldozerele în fundul ocneanelor și hăljiilor.

După cum putem constata, teritoriul comunei Mozăceni prezintă și în ceea ce privește numismatica turcească un interes deosebit, alături de Izvoru și Deagurile, iar Valea Mozacului rămâne un unicat și în această privință¹⁸.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Identificarea și dimensionarea monetelor aparține în întregime numai unuia din autori: Romeo Maschio. Determinările au fost efectuate după: Nuri Pere, *Osmanlılarde Madeni paralar*, Istanbul, 1968; Chester L. Krause, *Standard catalog Clifford Mishler of World coins*, 1999.